

POTENCIJALNI UTICAJ EUDR-A NA SEKTOR ŠUMARSTVA I BH IZVOZNIKE PROIZVODA OD DRVETA NA EU TRŽIŠTE

Pregled ključnih obaveza koje EUDR donosi za sektor šumarstva i BH izvoznike proizvoda od drveta na tržište EU, analiza potencijalnih rizika i izazove za domaće kompanije i institucije i preporuke koje mogu doprinijeti pravovremenom i učinkovitim usklađivanjem sa zahtjevima EU tržišta.

Banja Luka, 2025

Bosna i Hercegovina, kao zemlja sa većinski izvozno orijentisanom drvo-prerađivačkom industrijom sa glavnim fokusom na EU tržište, suočava se sa ozbiljnim izazovima, ali i prilikama proisteklim iz primjene Uredbe o opskrbnim lancima bez proizvoda koji uzrokuju krčenje ili degradaciju šuma (EUDR). EUDR je dio šireg paketa EU politika u okviru EU Zelenog dogovora i klimatske neutralnosti do 2050. godine, te predstavlja najstroži dosadašnji regulatorni okvir za trgovinu drvnim i drugim proizvodima čija proizvodnja utiče na stanje šuma. Uredba zahtijeva potpuno poznavanje lokacije porijekla drveta, dokaz da na tim površinama nije bilo krčenja ili degradacije šuma nakon 31.12.2020. godine, uspostavu robusnih sistema dužne pažnje (DDS) i potpunu sljedljivost duž lanca opskrbe. Iako formalno obavezuje uvoznike u EU, u praksi se zahtjevi prenose na dobavljače izvan EU (uključujući i BiH), koji moraju osigurati pouzdane podatke, dozvole za sječu, planove gazdovanja, evidencije količina i transporta, te informacije o svim akterima u lancu opskrbe.

U postojećim okolnostima u oblasti šumarstva, fragmentiran regulatorni okvir, nepostojanje entitetskog Zakona o šumama u FBiH, nedovoljno razvijen i nefunkcionalan informacioni sistem šumarstva, različite kantonalne prakse, ograničena digitalizacija i prisustvo nezakonitih aktivnosti, realno je očekivati da će BiH biti svrstana u kategoriju standardnog ili visokog rizika, što znači strožiji nadzor, veći teret dokazivanja i rizik odbijanja pošiljki. Dokument stoga identifikuje tri ključne grupe rizika: strateške (sistemske slabosti i nepovoljna rizik-kategorizacija zemlje), operativne (nedostatak geolokacijskih podataka, digitalnih evidencija i sljedljivosti) i reputacijske/tržišne (moguć gubitak kupaca i tržišnog udjela u EU). Istovremeno, usklađivanje sa EUDR-om prepoznaje se kao prilika za modernizaciju sektora, digitalizaciju podataka, jačanje transparentnosti i institucionalne odgovornosti.

Preporuke za institucije uključuju uspostavu i funkcionalnu implementaciju informacionog sistema šumarstva, standardizaciju geolokacijskih i izvještajnih formata, digitalno vođenje evidencija o sječama i prometu, jačanje inspeksijskog nadzora i izgradnju kapaciteta javnih preduzeća. Preporuke za industriju usmjerene su na razvoj internih DDS sistema, uvođenje digitalne sljedljivosti (identifikatori, QR kodovi, baze podataka), jačanje ugovornih zahtjeva prema dobavljačima, edukaciju zaposlenih i korištenje certifikacijskih i drugih dobrovoljnih mehanizama za smanjenje rizika.

Zaključno, budućnost izvoza drvnih proizvoda iz BiH na EU tržište zavisi od sposobnosti sektora da osigura potpunu sljedljivost i integritet informacija, dok je ulaganje u usklađivanje sa EUDR-om istovremeno i ulaganje u dugoročnu održivost, konkurentnost i kredibilitet bh. šumarskog i drvoprerađivačkog sektora.

Uvod

Razvoj evropskog zakonodavnog okvira koji je doveo do usvajanja Uredbe o opskrbnim lancima bez krčenja šuma (EUDR) odvijao se u kontekstu sve ambicioznijih klimatskih i okolišnih politika EU, posebno nakon usvajanja *European Green Deal*-a 2019. godine kao strateškog plana za postizanje klimatske neutralnosti do 2050. godine. Evropski zeleni plan prepoznaje da EU, kao jedna od najvećih svjetskih potrošačkih ekonomija, snosi značajan udio odgovornosti za globalnu deforestaciju i da se klimatski ciljevi ne mogu ostvariti bez transformacije globalnih opskrbnih lanaca roba koje nose rizik krčenja šuma (*COM/2019/640; Odobaša, 2024, pp. 106–108*).

U tom okviru, EUDR predstavlja ključni instrument kojim EU operacionalizira svoje klimatske ambicije, povezujući politiku zaštite šuma s politikom ekonomskog razvoja EU: zahtjevi za sljedivošću, geolokacijom i dokaze o „*nultoj deforestaciji*” postaju sastavni dio tranzicije prema održivoj, kružnoj i karbonski neutralnoj ekonomiji. Ovaj regulatorni iskorak nadovezuje se na ranije politike poput FLEGT procesa i Uredbe 995/2010 (EUTR), koje su imale uži fokus na borbu protiv ilegalne sječe, ali nisu adresirale „legalnu deforestaciju”, niti ekološki utjecaj evropske potrošnje na treće zemlje (*Lovrić et al., 2011; Odobaša, 2024, p. 107*).

Uvidjevši potrebu za jačim intervencijama, EU se kroz Komunikaciju o jačanju djelovanja za zaštitu i obnovu svjetskih šuma (2019), Strategiju EU-a za bioraznolikost 2030, Akcijski plan nulte stope zagađenja i Novu strategiju šumarstva EU (2021) usmjerila prema integrisanom pristupu koji povezuje klimatske ciljeve, trgovinsku politiku i ekonomsku transformaciju. EUDR je tako oblikovan kao instrument kojim se, umjesto dobrovoljnih standarda, uvodi obavezna provjera rizika deforestacije za sve relevantne proizvode koji ulaze na EU tržište, čime se stvara direktna veza između evropske potrošnje, klimatske politike i napora za očuvanje šuma na globalnom nivou (*Odobaša, 2024, pp. 107–108*).

Na taj način EUDR postaje centralni mehanizam u postizanju klimatske neutralnosti EU, osiguravajući da evropski ekonomski razvoj ne bude zasnovan na degradaciji šumskih ekosistema izvan EU, što je najstrožiji regulatorni okvir do sada za trgovinu drvnim i drugim relevantnim i sa šumom povezanim proizvodima. Ova uredba predstavlja ključni instrument u implementaciji Evropskog zelenog plana i obaveze EU da ukloni deforestaciju i degradaciju šuma iz globalnih lanaca snabdijevanja. EUDR od svih subjekata koji plasiraju robu na tržište EU zahtijeva potpunu sljedivost porijekla sirovina, dokaz da površine nisu krčene nakon 31. decembra 2020. godine, te uspostavu robusnih sistema dužne pažnje i procjene rizika.

Bosna i Hercegovina ima razvijenu drvo-prerađivačku industriju koja je izrazito izvozno orijentisana, pri čemu više od dvije trećine ukupnog izvoza drvnih proizvoda završava na upravo na EU tržištu. To znači da će provođenje EUDR propisa imati uticaj na veliki broj kompanija, od primarne proizvodnje i šumarstva do finalne industrije namještaja. Iako formalna odgovornost za usklađenost s EUDR-om leži na uvoznicima u EU, iskustvo sa primjenom EUTR uredbe pokazuje da će kupci iz EU zahtijevati od dobavljača u BiH da obezbijede geolokacijske podatke, jasnu dokumentaciju o legalnosti i sljedljivosti drveta, te pouzdane informacije o lancu snabdijevanja. Neispunjavanje ovih zahtjeva značajno

povećava rizik od odbijanja pošiljki, gubitka kupaca i isključivanja sa EU tržišta. Istovremeno, EUDR otvara mogućnost za modernizaciju domaćeg sektora i jačanje transparentnosti upravljanja šumama, kroz proces digitalizacije, jačanja transparentnosti i jačanja regulatornog okvira. Zahtjevi EUDR-a su povezani sa višegodišnjim izazovima u sektoru šumarstva, uključujući neuvezane i iscjepkane sisteme evidencija i podataka, ograničenu dostupnost prostornih podataka, nedovoljnu digitalizaciju i slabe mehanizme za kontrolu legalnosti.

U tom smislu, usklađivanje s EUDR-om nije samo regulatorna obaveza, već prilika za jačanje institucionalne odgovornosti, unapređenje poslovanja, povećanje konkurentnosti i smanjenje rizika od nezakonitih radnju u oblasti šumarstva.

Cilj ovog dokumenta je da pruži sažet, razumljiv i praktično usmjeren pregled ključnih obaveza koje EUDR donosi za sektor šumarstva i BH izvoznike proizvoda od drveta na tržište EU, analizira potencijalne rizike i izazove za domaće kompanije i institucije, te ponudi set preporuka koje mogu doprinijeti pravovremenom i učinkovitim usklađivanjem sa zahtjevima EU tržišta.

Ključni zahtjevi EUDR-a relevantni za sektor šumarstva

EUDR uvodi stroge obaveze za dokazivanje porijekla i legalnosti drvnih proizvoda koji se plasiraju na tržište Evropske unije. Prvi i najvažniji zahtjev odnosi se na obaveznu geolokaciju porijekla drveta, pri čemu se od izvoznika očekuje da osiguraju tačne WGS84 koordinate parcela (lokacija, odjeljenja i odsjeka) s kojih potječe drvna sirovina sadržana u proizvodu koji je predmet trgovine.

Uredba također zahtijeva dokaz da na tim površinama nije bilo krčenja ili degradacije šuma nakon 31. decembra 2020. godine, što povećava potrebu za pristupom pouzdanim podacima o izvršenim sječama i promjenama u korištenju zemljišta. Nedostatak ili nefunkcionalnost informacionog sistema šumarstva može predstavljati ozbiljan izazov za prikupljanje, verifikaciju i razmjenu ovih podataka.

EUDR uvodi i obavezu uspostave sistema dužne pažnje (DDS) kojim se dokazuje da je rizik od nezakonitosti, krčenja i degradacije šuma zanemariv. Iako DDS formalno provode uvoznici u EU, domaći izvoznici će morati osigurati širok spektar informacija i odgovarajuću dokumentaciju, uključujući dozvole za sječu, planove gazdovanja, podatke o količinama, transportu i preuzimanju sortimenata, te informacije o svim akterima unutar lanca opskrbe. Uredba istovremeno zahtijeva potpunu sljedljivost proizvoda, što podrazumijeva digitalizaciju i uspostavljanje jedinstvenih evidencija sječa, kao i digitalno povezivanje drvnih proizvoda sa konkretnim odjeljenjima i odsjecima iz kojih potječu.

S obzirom na to da je Bosna i Hercegovina visoko pozicionirana prema Indeksu percepcije korupcije, da nedostaje adekvatan i ažuran regulatorni okvir za sektor šumarstva, te da su prisutne različite forme ilegalnih aktivnosti, realno je očekivati da će BiH biti klasificirana kao država standardnog ili visokog rizika. To bi podrazumijevalo strožiji režim provjera i dodatni teret dokazivanja legalnosti, dok bi neispunjavanje traženih uslova moglo dovesti do odbijanja pošiljki i gubitka pristupa ključnim tržištima EU. U tom kontekstu, EUDR predstavlja ozbiljan izazov za šumarski sektor i drvenu industriju, ali

istovremeno i priliku da se unaprijedi regulatorni okvir, moderniziraju sistemi evidencija, digitaliziraju strateško-operativni procesi i ojača transparentnost upravljanja šumskim resursima.

Ključni rizici za šumarstvo i BH izvoznike proizvoda od drveta

EUDR ja pravno obavezujući EU dokument (zakon), a njegova implementacija će imati uticaj na izvoz proizvoda iz BiH na EU tržište. Ključni rizici mogu se grupisati u tri segmenta. Prvo, BiH se suočava s visokim strateškim rizikom zbog nedostatka jedinstvenog i funkcionalnog informacionog sistema u šumarstvu, nepostojanja entitetskog Zakona o šumama u FBiH i fragmentirane prakse upravljanja na kantonalnom nivou. Ovi faktori utiču na sposobnost zemlje da obezbijedi vjerodostojne podatke o porijeklu i legalnosti drveta, što je temeljni zahtjev EUDR-a.

Drugo, operativni rizici za izvoznike odnose se na nedostatak digitalnih evidencija o sječama, nepostojanje geolokacijskih podataka u standardiziranom obliku i ograničene kapacitete za osiguranje sljedljivosti proizvoda od šume do kupca. Bez ovih informacija, EU partneri neće biti u mogućnosti da podnesu ispravne izjave o poštivanju mjera dužne pažnje, što povećava vjerovatnoću odbijanja pošiljki, zastoja u trgovini i gubitka ugovora.

I treće, reputacijski i tržišni rizici su značajni: evropski kupci prelaze na dobavljače koji mogu ispuniti EUDR zahtjeve uz minimalan rizik. Ukoliko se domaći izvoznici i institucije ne prilagode na vrijeme, BiH može izgubiti tržišne pozicije na izvoznim EU tržištima, što bi direktno imalo uticaj na vanjsko-trgovinsku razmjenu, zaposlenost, te lokalni i regionalni ekonomski razvoj.

Sektorski kapaciteti za usklađivanje sa EUDR-om

Bosna i Hercegovina se trenutno nalazi u ograničenoj poziciji kada je riječ o ispunjavanju ključnih zahtjeva EUDR-a. Iako postoje određene inicijative, poput odluke o uspostavi informacionog sistema šumarstva (ISŠ) u FBiH, nivo implementacije mnogih propisa je nizak, nedovoljno koordiniran i ne osigurava jedinstven, ažuran i vjerodostojan izvor informacija o šumskim resursima. Najveći problem predstavlja fragmentiranost sektora, naročito u FBiH, gdje nepostojanje entitetskog Zakona o šumama otežava standardizaciju procedura i prikupljanje podataka potrebnih za dokazivanje legalnosti porijekla drveta.

Kantonalne institucije i javna šumarska preduzeća koriste različite metodologije evidencije, često bez standardizacije i digitalnih formata, koji bi omogućili konsolidaciju i automatsko povezivanje podataka o sječama, planovima gazdovanja i prometu drveta. Većina evidencija vodi se u papirnom obliku ili u lokalnim internim sistemima, što čini nemogućim ispunjavanje EUDR zahtjeva za prostorno utvrđivanje lokacija sa kojih potiče proizvod od drveta, praćenje promjena u korištenju zemljišta i potpunu sljedljivost proizvoda.

Industrija prerade drveta u BiH također ima ograničene kapacitete za uspostavu digitalne sljedljivosti, povezivanje proizvoda sa tačnom lokacijom porijekla i pružanje podataka potrebnih za *due diligence* procedure EU partnera. Iako FSC certifikacija donosi određene koristi, ona ne može nadomjestiti EUDR zahtjeve za preciznom geolokacijom i sistemskom provjerom rizika. U BiH se moraju poduzeti koraci za

modernizaciju i digitalizaciju procesa upravljanja podacima u sektoru šumarstva. Bez funkcionalnog, standardizovanog i među-institucionalno usklađenog informacionog sistema, domaći izvoznici će se suočiti sa otežavajućim okolnostima za ispunjenje obaveza EUDR-a, što direktno ugrožava njihov pristup EU tržištu.

Preporuke za institucije

U cilju ispunjena zahtjeva EUDR-a i osiguranja neometanog izvoza drvnih proizvoda na tržište EU, neophodno je da institucije na svim nivoima vlasti preduzmu koordinirane i hitne mjere.

- Prije svega, potrebno je osigurati uspostavu i funkcionalnost **jedinstvenog informacionog sistema šumarstva** koji će omogućiti standardizovano prikupljanje operativnih i planskih podataka o šumskim resursima. Federalne i kantonalne institucije trebaju usvojiti obavezu korištenja jedinstvenih digitalnih formata i procedura izvještavanja, te omogućiti integraciju postojećih baza podataka u jedinstvenu platformu dostupnu nadležnim organima i privrednim subjektima.
- Institucije trebaju uspostaviti jasne **tehničke standarde za geolokacijsko označavanje površina sječa**, uključujući obavezne minimalne setove podataka koje moraju dostavljati javna preduzeća i drugi korisnici šuma. Ovi standardi trebaju biti usklađeni sa EUDR zahtjevima kako bi EU partneri mogli nesmetano provoditi postupke dužne pažnje.
- Paralelno s tim, potrebno je uvesti obavezu **digitalnog vođenja evidencija o sječama, transportu i otpremi drvnih sortimenata**, što predstavlja temelj za stvaranje sistema sljedljivosti.
- Dalje, treba unapređivati i jačati **inspekcijski nadzor i mehanizme provjere legalnosti**, uz razvoj jasnih procedura za kontrolu porijekla drveta, verifikaciju geolokacijskih podataka i procjenu rizika u skladu sa zahtjevima EUDR-a.
- Konačno, institucije trebaju investirati u **jačanje kapaciteta javnih preduzeća i relevantnih organa** kroz obuke, smjernice, tehničku podršku i razvoj digitalnih alata koji omogućavaju prikupljanje podataka potrebnih za EUDR usklađivanje.

Ove mjere ključne su za modernizaciju sektora šumarstva, jačanje transparentnosti i osiguranje dugoročne stabilnosti izvoza drvnih proizvoda iz BiH na tržište EU.